

Verborgen Plaatsen van Wijsheid: Met Parmeneides naar de onderwereld

Prana sep./okt. 2003, p. 18-30

Artikel door Annine van der Meer

vertaalster van het boek *Verborgen Plaatsen van Wijsheid uit het Engels in het Nederlands*.

Het toeval wil dat ik direct nadat de vertaling van het boek Kingsley af is een bijzonder congres bijwoon. Het gaat over Jung in de 21^e eeuw. Aan het eind van een twee dagen lange reeks van indrukwekkende sprekers is het de beurt van een Nederlandse psychiater genaamd Robert Bosnak, die woont en werkt in Amerika. De titel van zijn lezing heette 'embodied dreamwork'. Voordat ik het erg in heb neemt de spreker zijn publiek naar Epidauros, waar 2000 jaar geleden mensen in tempels slapen en dromen. Door Kingsley weet ik daar in inmiddels wel wat van. En ik verbaas mij dat een antieke gewoonte door moderne psychiaters nog steeds wordt toegepast. De spreker bekent dat hij één passie heeft, namelijk naar iemands dromen vragen. Hij kondigt aan dat hij iemand uit het publiek naar een nachtmerrie zal vragen. Daarvoor geeft hij een inleiding. Het bewustzijn kent verschillende lagen. Bepaalde lichamelijke reacties gaan in het lichaamsbewustzijn vastzitten. Door deze te herbeleven en bewust te worden, kun je jezelf verlossen van allerlei lichamelijke klachten. Hij raadt zijn publiek aan bij het wakker worden zolang mogelijk in hypnagogische toestand tussen slapen en waken in te blijven. En te voelen wat je voelde tijdens de droom in je lichaam. Je moet je droom van achter naar voren teruggaan. Langzaam moet je toewerken naar het moment van angst, je gevoelens herbeleven. Het proefkonijn, een jonge vrouw, neemt op het podium op een stoel plaats. Zij bewijst dat de therapie werkt. Ieder in de zaal leeft mee met haar droom; hoe zij bukte en kroop en aangevallen werd. Stilte en concentratie komen over ons. We worden met ontzag vervuld voor de wereld van het verlaagde bewustzijn waar wij allen in meegevoerd worden. De donkere zaal lijkt de grot of de tempel uit de oudheid. Dit heeft Kingsley beschreven, denk ik. En nu maak ik het in levende lijve mee. Na afloop stap ik op de spreker af en vertel dat ik zojuist een boek vertaald heb waar de tempelslaap in voor komt. De spreker raadt mij een bepaald boek aan dat ik moet lezen over de tempelslaap in de oudheid.

Ik heb het direct uit de bibliotheek gehaald en ter voorbereiding van deze lezing op de Kingsley-stapel weggelegd...

Van oktober tot mei groeit de stapel gestaag. Ik begin met het herlezen van het boek dat boven op de stapel ligt: 'Verborgene plaatsen van wijsheid'. Ik herinner me hoe ik al direct bij een eerste kennismaking een prachtig boek vind. Ik vraag me af wat Kingsley nu precies doet. Er is enerzijds bewondering en aantrekkingskracht. De stijl fascineert mij. Anderzijds rijst op een aantal punten intellectuele twijfel: kan hij wetenschappelijk waarmaken wat hij beweert? Wij kennen Peter Kingsley in Nederland als een briljant geleerde. Hij heeft ontzag afgedwongen met de herleiding van de Griekse naam Poimandres tot het Egyptische P-eime nte-re of te wel de kennis van Re (P. Kingsley, "Poimandres", *From Poimandres to Jacob Boehme, Gnosis, Hermetis and the Christian Tradition*, 48) Maar desalniettemin vind ik zijn beweringen over Plato als de grote misleider en boosdoener wel wat bout... Ik stel mijzelf de volgende vragen; vragen die de rode draad vormen van deze lezing. Namelijk: wat fascineert nu zo in de Kingsley-stijl en kloppen bepaalde stellingen inhoudelijk? Ik mail Peter met de vraag of ik namens hem nog wat aan u kan overbrengen. Het enige dat ik te horen krijg is dat

hij het fijn vindt wanneer ik uit het hart spreek over wat mij in het boek is opgevallen. Kingsley: “wat het meeste voldoening geeft is dat ik een snaar raak bij de lezer en een licht ontsteek waar eerst vergetelheid of duisternis was”. (mail 7.5.2003). In een eerdere mail heeft hij het vertalen een kunst, een mystieke procedure genoemd. Ook hij heeft deze kunst beoefend toen hij boeken uit het Frans in het Engels vertaalde. Om de juiste toon te treffen is het nodig de energie van de auteur naar een uiterste plaats van stilte in jezelf te trekken, zo raadt hij mij aan. Je moet de stilte in jezelf zoeken. Vertalen als mystieke proces. Zelfs dit moeizame procedé weet Kingsley spannend te maken en leuk te brengen!

Direct onder Kingsley's laatste boek ligt een recent artikel van Kingsley uit het tijdschrift *Ancient Philosophy* nr. 22 uit 2002. Het gaat over Empedocles. Het heet “Empedocles in de new millennium”. Het boek dat Kingsley hierover schrijft, zal binnenkort klaar zijn, zo weet ik uit zijn mails. Op tal van punten word ik terwijl ik het artikel lees, herinnerd aan “Verborgene Plaatsen van Wijsheid”. Ik hoop u duidelijk maken waarom. Er is een overeenkomst kwa stijl, maar ook kwa inhoud. En langzaam begin ik Kingsley's succesformule te vatten, zo verbeeld ik mij.

In “Verborgene Plaatsen van Wijsheid” uit Kingsley kritiek op de westerse maatschappij 11. Hij zegt dat wij in het westen verstrikt geraakt zijn in de wereld van de zintuigen, in buitenkant dingen. In het Westen heeft men allerlei vervangingsmiddelen gezocht 28 De westerse cultuur probeert ons weg te houden van dingen die werkelijk belangrijk zijn. Velen zijn uit geestelijke honger op zoek gegaan bij de godsdiensten van het Oosten of bij de natuurlvoken. Wij weten niet meer dat de wortels van wijsheid in onze eigen cultuur liggen. Zwarte gaten in ons verleden, vernietigen onszelf. Wij hebben een eigen oeroude traditie in het westen, een wijsheidstraditie van eigen bodem. Het is in dit kader dat “Verborgene Plaatsen van Wijsheid” zo voortreffelijk in de LOGOS-serie past. Deze serie wil de wortels van de westerse cultuur blootleggen. Kingsley zet de aanval in tegen intellectualisme, specialisatie en fragmentatie in diverse wetenschappen. Aan het eind van zijn boek komt hij weer op zijn beginpunt terug. Onze grootheid ligt in een oeroude westerse traditie. Ligt in onszelf. Het is die sluimerende kracht die wij kunnen herontdekken. 141 Zijn boek is pas het begin, het eerste hoofdstuk van een boek dat wijzelf kunnen schrijven. Op welke traditie doelt Kingsley en over welke kracht heeft hij het?

Voor wij dit begrijpen moeten wij eerst een boel dingen loslaten: bijvoorbeeld dat onze westerse kennis superieur is 24. De illusie loslaten dat wij wijzer zijn dan de mensen van vroeger 106. Dit is mij uit het hart gegrepen; hoe langer ik oude culturen bestudeer, hoe meer ik van hun hoogwaardige innerlijke en uiterlijke beschaving overtuigd raak. Er is geen plaats meer voor een gemakkelijk evolutionisme, van een primitief begin tot een hoogstbeschaafd 2003. Kingsley beweert dat men de magische kant van de klassieke wereld in het westen lang niet heeft willen zien. 61 Men wilde in de westerse wereld niets meer met het onderwerp magie te maken hebben. Tegenwoordig gaat er geen week meer voorbij of er wordt een congres gewijd over magie. Ook godsdienstwetenschappers buigen zich met graagte over onderwerpen als magie en hekserij. Enkele weken geleden bezocht ik nog de voorjaarsconferentie van het Nederlands Genootschap voor Godsdienstwetenschap getiteld “Magic and Witchcraft”. Volgens Kingsley heeft men in het verleden een verkeerd beeld van magie en mystiek gehad. Men heeft romantiek met mystiek verweven en er iets heel zoetsappig en lievig van gemaakt 96. Men heeft het gemystificeerd. Terwijl de realiteit een heel andere en harde is. Dat blijkt wel als Kingsley beschrijft wat er gebeurt als men lid wordt van de orde der pythagoreeërs. 97. Men wordt gehersenspoeld; moet alles achter laten, familie en ook eerder verworven kennis. Voor Kingsley zijn filosofie en magie twee delen van een

geheel. 106 Maar in het westen heeft men van de filosofie iets anders gemaakt: van liefde voor de wijsheid is het geworden tot het redeneren en redetwisten over de wijsheid.¹²² Van maatschappijkritiek is Kingsley nu inmiddels beland op zijn stokpaardje dat de westerse filosofie moet veranderen en weer oog moet krijgen voor wat dit het in het begin is; Parmeneides -volgens Kingsley zijn echte naam- is niet de droge intellectueel die men ervan gemaakt heeft; 94 Net zomin als Empedocles dat is. Hij is ook niet die grondlegger van de westerse logica die men er later van gemaakt heeft 102 Filosofie is oorspronkelijk universeel en uiterst praktisch geweest (91-Emp 391).

Hoe komt het dat toch dat wij een vals beeld van zowel Parmeneides als Empedocles hebben? Het is hier dat Kingsley de aanval inzet op Athene. 27 Deze stad staat borg voor het uitvinden van diverse vervalsingen. De hoofdschuldige is Plato 32. Hij heeft roddels over Parmeneides en Zeno verspreid; hij heeft zichzelf en dus ook de stad Athene als erfgenaam van Parmeneides opgeworpen. Hij heeft de authentieke Parmeneides, de vader, vermoord. En in gefingeerde dialogen, die later voor zoete koek geslikt zijn, een zelf verzonnen beeld van zijn Parmenides opgehangen 34-5. Er gaapt een wagenwijde kloof tussen zijn opvattingen en die van Parmeneides. Plato heeft de diepte van de opvattingen geamputeerd 52; de eenheid van tegenstellingen eruit gehaald, de ziel eruit gehaald. Hij heeft historische schijnwaarheden geventileerd 124. Hij heeft een oude traditie afgedekt en in de doofpot gestopt 107, haar verdonkermaand 130. En hetzelfde geldt voor Athene. Inwoners van deze stad verzinnen de fictie van een soort verenigd Griekenland onder Atheense vlag. Dit terwijl andere Grieken van dat valse beeld gruwelen. Wij hebben ons onwillekeurig met Athene geïdentificeerd; de scholen van Plato en Artistoteles komen uit Athene en staan aan de basis van de intellectuele geschiedenis van het westen 27; maar dit is niet meer dan een vorm van Atheense propoganda; een vorm van Atheens cultureel imperialisme 123. Kingsley begint dus te beweren dat wij onze eigen geschiedenis, onze eigen wortels niet meer kennen omdat die doelbewust vervalst zijn door mensen die wij als grote filosofen beschouwen. Zij maken de werkelijke groten en ouden belachelijk en gaan zelf met de eer te gaan strijken.

Goed, wij zijn bereid een stuk zelfonderzoek te doen en valse mythes als Atheense propaganda af te zweren. Maar wat blijft er dan over? Waar gaat na deze openingsschoten die Kingsley het hele boek door blijft afschieten, Kingsley's boek nu werkelijk over? In zijn poging ons werkelijk verleden te beschrijven, begint Kingsley bij onze voorouders, bij Phocaea, een stad in Klein-Azië. Hij plaatst deze Anatolische stad tegen Oosterse achtergrond en benadrukt de relatie tussen de Grieken uit Klein-Azië en Babylonië 17 en Egypte; De latere kolonie Velia, waar Parmeneides als een van de eerste generatie kinderen geboren wordt, moet men zien tegen Anatolische achtergrond. Velia op haar beurt heeft weer een uitstraling naar Rome. Later zal hij de relaties met het oosten nog verder uitwerken. Maar eerst laat hij deel twee van het boek beginnen.

Hier vallen wij vallen midden in het gedicht dat Parmeneides schreef. Hij schreef een gedicht, waar nog slechts 150 regels van over zijn; de rest is vergeten. Direct na het gedicht vallen wij plompverloren in een archeologische scène in Velia anno 1958. Hier zijn zojuist drie inscripties opgegraven. Even later worden ze doodgezwegen. Nadien wordt er nog twee keer een zeer belangrijke vondst gedaan. De vondsten worden in de doofpot gestopt. Precies dezelfde taktiek past hij toe in het artikel over Empedocles. Er zijn al heel lang 440 verzen bekend, maar nu vond men er onlangs 90 bij. Reden voor Kingsley om via deze nieuwe versregels en de nieuwe inscripties uit Velia de lezer in te voeren in een wereld van orakels, profeten, priesters, dichter, genezers, inwijders en filosofen.

Nog iets over de stijl van Parmeneides, die bij Kingsley navolging vindt. Er was ooit een tijd, zo schrijft Kingsley in zijn artikel over Empedocles op p. 379 dat geleerden de stijl van Parmeneides' gedicht buitengewoon amateuristisch, naïef, en onzorgvuldig vonden. Het feit dat Parmeneides steeds maar woorden herhaalt, vindt men minder dan niks. Dit terwijl men heel goed weet dat een grote dichteres als Sappho dit ook doet. Men heeft niet door dat dichters de techniek van de verleiding bezigen, zij intrigeren hun luisteraars, zij trekken hun steeds verder hun web in, houden hun aandacht steeds meer vast E 371. Ze doen opzettelijk dubbelzinnig. En generaties van latere on-poëtische filosofen hebben niet meer door dat hun werk niet slechts een allegorie, of een mythe is E 372. Maar dat juist door de herhaling, de incantatie, de magie, de zangerigheid, de dubbele bodem van veel woorden, de raadselachtigheid, de lezer hier en nu in een nieuwe realiteit wordt binnengevoerd E 372. De stijl zit vol met herhalingen en intrigerende dubbelzinnigheden. Zij hebben gewoon niet door dat je deze wereld niet met de rede kunt benaderen. Kingsley zelf heeft deze stijl recht willen doen. En eist dat ook van de vertalingen van het gedicht. Hij heeft mij per mail verzocht om het magisch en poëtische effect van de incantatie zo goed mogelijk in de Nederlandse vertaling van het gedicht tot uitdrukking te laten komen. Dan zouden hij én Parmenides mij dankbaar zijn! 165 n. 5

Maar wat staat er nu eigenlijk in dat beroemde gedicht, dat slechts in een geschonden versie van 150 regels tot ons gekomen is? Voordat u zich laat meevoeren, kan ik het niet laten een voor mij buitengewoon pikant detail te vermelden. Vrijwel alle personen, dieren en voorwerpen in die onderwereld zijn namelijk vrouwelijk. Wij treffen geen hengsten maar merries aan. Het zijn paarden en geen ezels, die wij in mythen van eerdere datum b.v. in Ugarit voorkomen. Deze merries worden gemend door vrouwen, kourai, waarmee Parmeneides hecht verbonden is. Sportieve vrouwen zijn in de oudheid geen onbekend verschijnsel. Denkt u aan de strijdende Amazones, de stierspringende meisjes op Kreta en de echtparen in Sparta, die ter verhoging van de feestvreugde op hun huwelijksfeest een partijtje worstelen. Er zijn diverse vrouwenspelen waar sportieve vrouwen hun krachten meten en zich daarna overgeven aan toneel, zang en declamatie en... drinkgelagen. Op een verklaring waarom vrijwel alles in de onderwereld vrouwelijk is kom ik later terug. Gaan wij dan nu eindelijk over tot het gedicht:

De merries die mij meevoeren en dragen (let op t.t het gebeurt nog steeds,) zo ver als mijn innig verlangen om de werkelijkheid te doorgronden reikt (ik kom zo ver als mijn verlangen mij draagt, mijn verlangen is de drijvende kracht) draafden voort nadat zij mij geleid en meegevoerd hadden de legendarische weg van de godin op (met opzet gebruik ik hier het woord godin in plaats van het neutrale godheid, divinity van Kingsley, ik baseer mij hiervoor op zijn keuze voor godin in Empedocles-artikel op p. 370)... de godin, die de man die wetende is (hij die werkelijke kennis heeft en de onzichtbare werkelijkheid van de onderwereld werkelijk begrijpt), leidt... door het uitgestrekte en duistere onbekende heen (het is niet alleen duisternis van buitenaf -uit andere inwijdingen weten wij dat mensen in het pikkedonker in een grot liggen en niet meer weten of zij wakker zijn of slapen- maar er is ook innerlijke duisternis, het lijkt een beetje op de donkere tunnel van de bijna dood ervaring);) en ik bleef maar meegevoerd worden omdat de merries die precies wisten waar ze heen moesten draven, mij maar mee bleven voeren (vierde keer van herhalen van woord dragen en voeren) en ze trokken de triomfwaren achter zich aan en de jonge vrouwen (kourai) gidsten mij. En de as (rond en vrouwelijk) rustend in de naven (holle pijpen) maakte een fluitend of sissend geluid (het enige geluid dat in het hele gedicht klinkt) en gloeide (element vuur komt hier op de proppen) door de wrijving met de twee goed geronde wielen, aan beide kanten terwijl ze steeds sneller voortgingen, de jonge meisjes (kourai), dochters van de zon (grote vuurbal, hier

wordt geen maan maar zon genoemd), die de Woonoorden van Nacht hadden verlaten voor het licht [waarheen ze zich nu spoeden (let erop dat het licht ook in de onderwereld thuishoort; dag en nacht wonen daar) en die met hun handen de sluiers voor hun gezicht weghaalden (bedoeld Parmeneides hier dat zij helderzien in de onzichtbare wereld?)

Daar zijn de poorten (pulai, vrouwelijke vorm) van de banen of paden, die Dag en Nacht beschrijven. En die poorten worden omsloten vanboven in een lijst en vanonder in een stenen drempel en de poorten passen in deurvleugels die tot in de hemelen (er staat het vrouwelijke aetheriai dat wil zeggen tot in de etherische gebieden) reiken...en toen de poorten openzwaaiden draaiden de bronzen assen in hun holle buizen rond (opnieuw zijn het ronde assen die een draaiende beweging maken. Het is alsof de fluitende en aangeblazen wielen weerklinken in het draaien van de assen in de naven). De openzwaaiende deuren creëerden een gapende afgrond. En recht over de weg stuurden de jonge vrouwen (kourai) verder naar beneden.

En de godin (in het Grieks staat gewoon godin als eigenaam) wachtte mij, de smekeling, vriendelijk op. (dat ze vriendelijk of minzaam is, is hier heel belangrijk; normaal overleeft een sterveling dit niet. Maar zoals andere helden, b.v. Herakles en Orpheus, lukt het Parmeneides omdat hij wetende is, de godin levend te bereiken) Zij nam mijn rechterhand in de hare. (heel belangrijk omdat in de onderwereld links gehouden wordt en alles links is. Had zij de linkerhand gegeven dan had het er voor Parmeneides slecht uitgezien) en sprak mij toe met de volgende woorden: Welkom, o jonge man (kouros) jij die zo nauw en in de echt verbonden bent (sunēoros: nauw verbonden, in de echt verbonden in het verleden veel te zwak vertaald met begeleid door, Kingsley vertaalt partnered by) met de onsterfelijke wagenmensters, jouw partners en de merries die jou hierheen dragen (tegenwoordige tijd, innerlijk proces gaat nog altijd door). Voorwaar het was geen fataal noodlot dat jou deze weg afvoerde (met andere woorden: het loopt goed met je af, je zult het overleven)...wat nu geschieden moet is dat jij over alle dingen en de opvattingen der stervelingen leert zowel over het onbewogen hart van de overtuigende waarheid als over de veronderstellingen van stervelingen, waarin geen werkelijke overtuigende waarheid berust...het onderricht gaat voort.

De godin maakt duidelijk dat het niet-zijn in het zijn verborgen is en dat het mogelijk is dit verborgen zijnde met onze geest te zien. Zowel Parmeneides als Empedocles zijn uiterst praktisch en willen in een gedicht praktische kennis overdragen (348 aan Pausanias 340). Tjeu van de Berk formuleert het als volgt: “Dus Parmeneides en Empedocles filosoferen niet op grond van verstandelijke abstractie maar op basis van mystieke inwijding”. Hij is uitzonderlijk lovend over het boek. Terug naar Kingsley.

Het gedicht is nauwelijks niet af of we belanden pardoes in een groot oud gebouw beneden bij de haven in Velia waar in een verborgen galerij een beeld met een inscriptie op de sokkel opgegraven wordt met in de onmiddellijke omgeving nog twee stenen met twee andere vrijwel identieke inscripties.⁴⁴ We lezen er drie keer het woord Oulis. Dit blijkt op de Anatolische Apollo te slaan en betekent genezer. Wij lezen drie keer het woord zoon van ..., drie keer volgt op de eigenaam ‘genezer’. En dan drie keer het vreemde woord Pholarchos in het 379^e, 280^e en 446^e jaar. Het gaat om een keten van genezers, die als specialisatie het pholarchos zijn hebben. Vervolgens gaat Kingsley heel geheimzinnig doen over de betekenis van het woord pholarchos. Hij voert de spanning op. Het blijkt afkomstig te zijn van het woord pholeos, dat leger betekent en archein de leiding hebben, dus het zijn de priesters/genezers die de leiding hebben over het leger of de legerstede.

In het Engels valt het woord incubatie; dit geeft in het Nederlands tempelslaap. Dit is niet helemaal juist want mensen legden zich ook neer om dromen te ontvangen in grotten of andere onderaardse ruimtes. Zoals b.v. Pythagoras uit de zesde eeuw die vanuit Samos in Anatolië het tempelslapen meeneemt naar Zuid-Italië. Hij bouwt een huis in de vorm van een tempel. In de kelder legt hij een ondergrondse ruimte aan waar hij dagenlang roerloos gaat liggen. 68 In de dikke van Dale vinden wij bij incubatie drie betekenissen: de eerste is het uitbroeden; dat dieren een winterslaap houden en schijn dood zijn en neerliggen op een leger; in de tweede betekenis tempelslaap; de derde is het onder de leden hebben van een ziekte dus de tijd voordat een ziekte uitbreekt; in het geval van tempelslaap betekent dit dat er rust en slaap nodig is voordat een toestand van verlaagd bewustzijn bereikt wordt waarin misschien eerste de ziekte maar daarna de genezing de kop op steekt. Dus het onbekende beroep van pholarchos moet met tempelslapen te maken hebben.

Ik keer nu terug naar de Kingsley-stapel op mijn bureau en neem nu het standaard-boek over de tempelslaap ter hand. Het is van C. A. Meier, een psychiater die er in 1949 overschrijft. Hij is een leerling van Carl Gustaf Jung. Jung schreef het voorwoord. Meier stelt dat de 'incubatie' of tempelslaap oeroud is. Wij komen het al tegen op Assyrische zegel uit derde millennium v. Chr M 87. En in het Japanse shintoïsme komt het volgens Meier ook voor. 60. Over een uitgestrekt gebied rond de middellandse zee zijn tempels gewijd aan Apollo en zijn zoon en opvolger Ascepius gevonden compleet mét incubatoria of antieke sleep-inns. Naast speciale tempelslaapgedeelten zijn er theaters, tuinen, dinerzalen en bibliotheken opgegraven. Volgens Meier vertonen sommigen Asclepeia, tempels van Asclepius, een ronde vorm en zijn gebouwd als labyrinten waar water doorstroomt. En nu moet ik denken aan een ondergronds labyrint op Malta, dat bestaat drie verdiepingen. Ik ga er volgende week weer heen. Het labyrint is een onderaards heiligdom bij een tempelcomplex. Dit hypogeum (van 'hupo' onder en geum van 'gaia' aarde) is niet zolang geleden gevonden; het is gerestaureerd met geld van de Unesco en staat op de ranglijst van werelderfgoed. Men vond een klein beeldje van een uiterst dikke vrouw met ronde borsten, heupen en billen van rond 3200 v. Chr. Zij ligt op haar zij met haar mollige arm onder haar hoofd gebogen op een rustbed op pootjes. Men heeft haar opgegraven. Men kan er in met maximaal 10 personen tegelijk. Een gids leidt u rond door een doolhof van gangen en kamers. Sommige kamers zijn met rode oker beschilderd in de vorm van een boom of van spiralen. Ook is er een orakel-kamer. Bijzonder is hier dat men met geluid werkte. Het wordt door een echosysteem door de hele tempel verspreid. Het beeldje wordt 'the sleeping lady of Malta' genoemd. Alle reden om Meier te volgen wanneer hij stelt dat de incubatie een algemeen bekend en oeroud systeem moet zijn geweest. Het is populair geweest over de hele antieke wereld.

Het is opvallend dat men de rust zoekt om dit proces in te gaan. In de oudheid draait genezen om bewust worden. Via dromen genezen heeft gewerkt. Want dat er veel mensen genezen worden blijkt uit de dankbetuigingen; in Epidauros zijn er vele inscripties; in Corinthe hebben de mensen hun dank betuigd door terracotta beeldjes te schenken. De beeldjes stellen de genezen ledematen voor. Wij vonden er 125 handen, 125 voeten, vele armen en benen, 65 enkele en dubbele vrouwenborsten, waarschijnlijk om te bedanken voor een goedverlopen geboorte, zes hoofden en 35 penissen.

(J.Ferguson, *Among the gods, an archeological exploration of ancient Greek religion*, London, New York, 1989, 92.) Terug naar de tempelslaap in Griekenland.

Strabo laat al vallen dat er in die 'slaap-grot', 'een soort priesters zijn die in de mysterieën inwijden en de zieken begeleiden en adviseren'. Hij noemt het naast het aspect van het

genezen dus ook het inwijdingsaspect. Er is in de oudheid een incubatorium om zijn inwijdingen bekend, nu dat van Trophonios, de halfbroer van Asclepius. M88. Belangrijk is het bericht van Pausanias over deze plek. Hij geeft een verslag op grond eigen ervaring. Want hij is hier zelf ingewijd. (Pausanias, IX, 39, 2ff; Meier, 88 n. 7). Wanneer wij Pausanias en ook Plutarchos lezen vinden wij veel info over de inwijdingen die hier plaats vinden.

Het heiligdom van Trophonios is een hol (katabasion) onder de aarde. Trophonios is hier geboren. Let op het verband tussen geboren en wedergeboren worden. Het is opvallend dat Persephone als godin van de onderwereld ook godin van de geboorte is. M90 Voordat men het orakel in de holte mag consulteren, moet men eerst een paar dagen in een gewijd huis doorbrengen. Men mag geen warme baden nemen maar moet in de koude rivier de Hernyka (andere naam voor Demeter) baden; daarna rijkelijk dierenoffers brengen, waarvan men het vlees eet. Ook dit heeft een oeroude sjamanistische betekenis. Hierna wordt de incubant een beeld getoond van een god die men anders nooit ziet. Daarna wordt men in een wit gewaad gekleed en met banden omgord zoals men een kind inbakert. 92. Dan volgt men iemand die hem of haar in de holte naar beneden voert. Beneden aangekomen moet men in een gat kruipen; het eerst met de voeten. Het gat is zo klein dat er nauwelijks een mensenlichaam in past. Pausanias vergelijkt het met een oven. Wanneer hij er tot de knieën in is wordt men er volledig ingezogen als zuigt hem een enorme watervloed naar binnen. In de hand houdt men de honingkoeken als voedsel voor de slangen. Want hier leven slangen. Hij brengt een slangenoffer. Ze worden met honing gevoed. Dit alles heeft symbolische betekenis, waar ik hier in dit kader niet verder op in kan gaan. Er ligt bijvoorbeeld een parallel met Delphi waar de priesteressen bijen genoemd worden. En ook de slang heeft een diep-symbolische betekenis. Soms moet men heel lang in het pikkedonker liggen wachten op het orakel. Nu eens komt men na een dag boven, dan weer wordt men meerdere dagen beneden gehouden. Eenmaal weer boven wordt men op de Stoel van Herinnering gezet. Men vertelt het ziekte- en genezingsproces aan de priesters, die het zorgvuldig opschrijven. Dan mogen vrienden de persoon verder opvangen; soms is men nog geheel bewusteloos en siddert over het hele lichaam. Men wordt door hen naar het gewijde huis teruggebracht. Langzaam komt men bij en ontvangt wederom de kracht om te lachen. Kennelijk is de lust om te lachen vergaan. Het verhaal van Pausanias wordt bevestigd door Plutarchos (de genio Socrat. 22 f; Meier, 94 n. 3). In geuren en kleuren vertelt hij het verhaal van Timarchos, die afdaalt naar het orakel van Trophonios. Wanneer hij pas na twee nachten en een dag weer boven opdaagt, hebben zijn vrienden hem al bijna opgegeven. Trophonios verhaalt vervolgens zijn uitzonderlijke lotgevallen.

Opvallend in beide verhalen is de dood- en geboorte-symboliek 108. Het gat is een gat van dood en wedergeboorte. De incubant wordt ingebakerd als een pasgeboren kind (Paus. X, 32.16; Meier, 108 n. 5) *Wij hebben beeldjes van wikkeltkinderen en inwijdelingen van Isis.* (F. Cumont, Meier, 108 n. 6. *Wij kennen ze ook van de Mithras-mysterien.* De inwijdelingen worden op een kinderdieet van kaas, melk en honing gezet. We hebben ook een beeld van Asclepius over. Hij is ingebakerd als een kind, alleen zijn gezicht, voeten en vingers zijn nog te zien 48.

Terug naar Kingsley en zijn pholarchos of meester van het leger of de tempelslaap. Maar wat is de verbinding met Parmeneides, vraagt de argeloze lezer zich steeds of, waar wil Kingsley alias Parmeneides of mogen wij zeggen Peter Parmeneides Kingsley ons heen voeren? Het raadsel wordt enkele pagina's later onthuld. Weer past Kingsley de techniek toe de lezer eerst nieuwsgierig te maken door bepaalde termen te introduceren. Vervolgens komt hij met een nieuwe bron, een inscriptie of wat versregels, waarin alle daden die hij tevoren heeft

uitgesponnen, blijken samen te komen. Want in september 1962 wordt het gebed van menig archeoloog verhoord. In Velia wordt in een afvoerkanal een beeld gevonden van Asclepius geflankeerd door een slang. Daarnaast vindt men een blok marmer met de inscriptie Parmeneides zoon van Pyres Ouliades Physikos. En nu valt het kwartje. Wij leren onze dichter kennen bij zijn echte naam Parmeneides. Van dit moment af in het boek, wij zijn nu aangeland op p. 89, gebruikt Kingsley consequent deze eigennaam voor zijn hoofdpersoon. En wij doen dat men hem. Parmeneides is een oulis-priester, een zoon van Apollo, een ouliades, een iatromantis, een orakelende priester/genezer. Hij is physicos in de zin van natuurwetenschapper die de kosmos kent en die uit de elementen uit die kosmos harmonie creëert en genezing; vanuit zijn kennis heelt hij. Hij doet niet aan symptoombestrijding zoals de westerse rationele medische wetenschap in navolging de scholen van Hippocrates op Kos is gaan doen 91; hij is een mysticus en magiër die werkt met verschillende bewustzijnsniveau's. Hij overziet het geheel. Hij is de held en grondvester van de keten van genezers die als zijn zonen de geschiedenis gaan en in een eerdere inscriptie vermeld worden, en dus in het 280^e, 379^e en 446^e jaar na hem komen. Bij hem begint hun jaartelling. Hij is hun jaar 0. p. 93. Hij is de eerste pholarchos. Hij geldt als de stamvader. Hij adopteert Zeno als zoon, die op zijn beurt weer vader is voor een geadopteerde zoon. En zo ontstaat een keten.

Het is hier dat Kingsley de verbinding legt met de pythagoreeërs in Zuid-Italië. In tegenstelling tot wat Plato beweert is Parmeneides niet onderricht door Xenophanes maar- zo blijkt uit een oude vergeten bron, die Kingsley hier opvoert- door Ameinias de pythagoreeër. Voor hem richt Parmeneides een heldenheiligdom op, want Parmeneides stamt uit een rijke en voorname familie. "En- ik citeer letterlijk- het was niet Xenophanes maar Ameinias die hem in de stilte, de hēsuchia, binnenleidde". De inwijding van de pythagoreeërs heeft hier mee te maken. Alle uiterlijkheden, ook je fysieke familie en je opgedane kennis 116, vallen weg; door je inwijding word je lid van een geestelijke familie, je wordt van geestelijke adel. Alles is gericht op het ingaan van de stilte en dan open te staan voor wat er gebeurt. 100. Het ingaan in andere bewustzijnstoestanden. 112.

Hier roert Kingsley een punt aan, waar je snel overheen leest. Hij noemt het terloops en maar twee keer. Hij zegt dat dood niet bestaat, dat alles leeft, ook de dode helden en vaderen die heengegaan zijn. 110 Deze wezens communiceren met ons via dromen. 102. En zo blijft ons verleden leven en bepaalt ons vermogen met het levend verleden in contact te treden ons heden en onze toekomst. En nogmaals herhaalt Kingsley hier de opmerking dat wij niet moeten denken wijzer te zijn dan de mensen vroeger die met deze kennis werken. 106. Hij brengt het met het sjamanisme in verband. Het oude Griekenland heeft een sjamanistische ondergrond, die Kingsley kennelijk zelf ook bewondert. Hij herhaalt dit in het Empedocles-artikel: werkelijke kennis van ons verleden, brengt ons in het heden en verandert onze toekomst. 404. Hier ligt ook de universele achtergrond van de betekenis van het woord 'kouros'. Het is een begrip dat in allerlei culturen en talen, zoals het Perzisch en Arabisch, voorkomt en oorspronkelijk afkomstig is uit het antieke Iran 133. Het betekent jonge man, jonge vrouw. Het duidt niet op leeftijd; deze mensen hebben via een reis in hun eigen bewustzijn een kennis gevonden die eeuwig jong maakt, vandaar jong mens. Ook de godin begroet Parmeneides bij aankomst op deze wijze. Oosterse Kouros- rituelen komen ook in Anatolië en Kreta voor. 133 De kouros geneest en geeft wetten; en zo zal Parmeneides ook doen. Hij is wetgever en profeet maar tevens magiër en mysticus. Hij is zoon van Apollo. Wij kennen Apollo als de god van de ratio en de helderheid, maar voor de Grieken heeft Apollo een ander en nog ouder aspect, namelijk als een god van extase en trance; de Grieken spreken dan van meegenomen zijn door de god Apollo 73 Men noemt zo'n priester van Apollo ook wel 'hemelloper', een benaming die ver naar het oosten in Tibet en Mongolië ook voorkomt.

Het is onjuist om dit alleen als Grieks fenomeen te beschouwen, meent Kingsley op 74. De iatromantis kunnen wij vinden in priesterfamilies aan de oostelijke uithoeken van de Griekse wereld. Zijn gedrag vertoont -ik citeer letterlijk- zeer veel verwantschap met sjamanistische tradities uit Centraal-Azië of Siberië.⁷⁴ Voor veel onderzoekers, die zich tot hun eigen specialisme willen beperken- is dit een probleem. Men wil er niet aan dat helers met magische krachten uit Kreta en Klein-Azië in verbinding staan met Baylonië en Mesopotamië. Maar Kingsley gaat nog een flinke stap verder. Er zijn, volgens Kingsley op p. 74, verslagen, dus harde bewijzen, dat de iatromantis lange reizen maakte via Iran tot in Siberië en Centraal-Azië toe. Er zijn duidelijke parallellen met de Indiase yoga-traditie. Wat in Griekenland en later in de westerse cultuur al gauw weggestopt en verstandelijk beredeneerd wordt, wordt in India bewaard en ontwikkeld. Het wordt tot een systeem gerangschikt en krijgt officiële status. Men omschrijft het als samadhi, een bewustzijnstoestand die geen gewone droom is, die lijkt op slapen maar het niet is. Het fluitende, sissende en pijpende geluid dat Parmeneides in het gedicht de wielen hoort, lijkt op het geluid dat een slang maakt. Apollo heeft iets te maken met slangen. In de mythe van Delphi doodt hij de slang, maar daarmee is het verhaal niet afgesloten. De slang krijgt een nieuwe huid, is hét symbool voor wedergeboorte bij uitstek. Wanneer Apollo de slang in het centrum van zijn heiligdom begraaft, neemt hij de profetische krachten in zich op en wordt als het ware het nieuwe lichaam voor de wedergeboren slang. In Rome verschijnt Apollo aan tempelslapers in zijn tempel in het holst van de nacht in de gedaante van een slang. Apollo wordt vaak als een slang weergegeven. En zijn zoon Asclepius wordt op de voet gevolgd door sissende slangen wanneer hij tot de mensen komt.

86 Het sissende geluid symboliseert de slang, Apollo.

En opnieuw is hier een verbinding met de Indiase mystiek. Want het voorstadium van samadhi, de toestand tussen slapen en waken in, staat bekend als het stadium waarin de slangenkracht of kundalini ontwaakt. ⁸³ De relatie met Apollo, het zoon zijn van Apollo de genezer, maakt Parmeneides een voorbeeld van een sjamanistisch dichter. En de god van de Griekse sjamanen is Apollo. Achter dat sissen van die wielen en het draaien van de deuren in de assen, achter het beeld van de slang, ervaart men een kosmische kracht, de basisenergie van de schepping, die altijd vanuit een punt van stilte, rust en eenheid uitdraait. Zoals de sterrenniveaus vanuit dit begin of stiltepunt in de kosmos als vanuit een komma geboren of uitgeslingerd worden. En na een eindeloze werveling naar buiten weer terug naar binnen te draaien. Naar dit oer-begin en eindpunt van de zichtbare schepping te gaan, dát is wat met hēsychia bedoeld wordt. Daar willen mystici als Parmeneides en Empedocles komen. Wanneer wij sissen en de wijsvinger voor de mond leggen vragen wij om stilte. Stil worden betekent dit oerpunt van stilte in zichzelf en in de kosmos opzoeken. Dit aspect is zoekgeraakt. Overgebleven van deze oude traditie zijn fragmenten van gedichten, waarin een mythische reis beschreven wordt in tijd en ruimte. Maar het mythische gedicht is in feite een handleiding tot innerlijke stilte en transformatie.

De volgende opmerking schrijf ik op eigen rekening: Het is opmerkelijk dat sjamanistische culturen over de hele wereld het symbool kennen van de gevleugelde slang: de slang die zich langs de wervelkolom of de wereldboom opwerkt naar boven, naar een hoger bewustzijn en vleugels krijgt. Op vele dokterauto's vinden we de aesculaap terug, de slang die zich al sissend rond de staf, eigenlijk de wereldboom, onze ruggegraat, slingert. Het is een vaak niet-begrepen symbool tot bewustwording. Op dit punt op p. 83 gekomen brengt Kingsley een geschrift voor het voetlicht dat hij noemt "de handleiding van onsterfelijkheid". Hier spreekt een vader tot zijn geadopteerde zoon en legt uit hoe hij moet handelen wanneer hij door het innerlijk proces van de dood heengaat. Men is vrijwel fysiek uitgedoofd. En wordt geboren in een wereld buiten ruimte en tijd. De zoon moet tijdens de diverse onderdelen van de tocht

blijven fluiten of sissen. Dit is essentieel. Met deze oefening beheerst men de ademhaling. Het is de toegang tot de stilte. Het is het ultieme wachtwoord tot de stilte 83 Dan moet hij een spreuk uitspreken aan de hand waarvan bepaald wordt of hij in de wereld van de goden thuishoort: “Ook ik ben een ster, samen met u zwerf ik rond en straal vanuit de diepten” Ook hierna moet hij het sissend geluid maken. 84 Hij wordt dus nu ook een zonneloper; hij maakt een kosmische reis en beschrijft de banen van dag en nacht die uitkomen in de onderwereld. Het is opmerkelijk dat Kingsley in het Empedocles-artikel dit kosmisch gegeven fysiek uitwerkt en een plaats geeft in het lichaam van degene die ingewijd wordt. Ik kan het niet laten U hierover te informeren. Het lijkt mij van wezenlijk belang. Oordeelt u zelf.

Volgens Empedocles zijn er op p. 382-3 vier elementen die hij als goden verbeeldt: er is het element aarde of gaia , verbeeld als de moeder en echtgenote Hera; daartegenover staat het element lucht of aer, Zeus; maar er zijn ook het element vuur of Hades en water Persephone. Wanneer de vier elementen samen tot aanschijn komen, zijn ze nog vermengd en één met elkaar; ze worden geboren. Daarna scheiden ze zich van elkaar in de uitwaaiende beweging waarin de zichtbare schepping ontstaat. Nu gaan ze dood. Scheiding betekent dood. Maar dan introduceert Empedocles bij leerling Pausanias de kracht van de liefde. Hij noemt haar Aphrodite en plaatst haar in het centrum van de kosmos. Vanuit het midden draait zij rond en uit. 389. Zij verliest haar kracht en komt als verdeeldheid en strijd tot uitdrukking in de zichtbare wereld. Kingsley noemt haar de grote godin. Hij stelt dat het geen toeval is dat haar symbool de spiraal is. Het wordt voor haar op Sicilië en door de hele middellandse zee gebruikt. Op afbeeldingen van dikke vrouwen die men Venussen is gaan noemen tekent men op de plaats van haar genitalieën ene spiraal, zo zegt hij op p. 390. De kosmische godin geeft geboorte aan de wereld van dualiteit en scheiding. Precies zoals Parmeneides' godin dit in haar onderwereld doet. Zij gaat schuil in de onzichtbare wereld en baart van daaruit weer een vernieuwde mens, baart de nieuwe lente.

Empedocles benadrukt bij zijn leerling dat dit kosmische patroon in ons lichaam tot uitdrukking moet gebracht worden. Zijn gedicht wordt nu ook een soort handleiding, een doeboek. Het wordt een instructie om die spirallende kosmische kracht, die slangekracht in ons zelf te laten neerdalen en niet, zoals hij hetzelfde uitdrukt 400 in ons ‘volgepakte brein’ te laten hangen. Het moet verder gebracht worden namelijk via de ademhaling in de buik. De enige manier waarop Pausanias Empedocles' leringen kan realiseren is door ze heel diep zijn buik in te ademen 401. Bij de inwijding die Empedocles hier volgens Kingsley beschrijft (402) moet men als boer de eigen akker in zichzelf gaan bewerken. Pas dan kan de levensboom, waarlangs het slangevuur zich kan oprichten, of het graan dat opschiet, groeien. 403. Empedocles beschrijft de ademhaling als verbindend element dat de vier elementen op fysiek niveau uitwisselt met het bloed en de aether. 404 Zo brengt hij zijn leerling en ons nu in het hier en nu en daardoor in een nieuwe toekomst 404.

Wat die godin betreft die een hoofdrol speelt zowel bij Parmeneides als bij Empedocles: Wij herinneren ons nog dat de wereld beneden vrouwelijk was. Kunnen wij hier een verklaring voor geven? Ik ben gaan zoeken, wakker geschud door Kingsley's Aphrodite en Persephone en zijn dikke en wulpse aardse Venussen. Zij geven in hun zwangerzijn geboorte niet aan sterrenkinderen, maar aan mensenkinderen. Misschien brengen zij het in een inwijding weer tot sterrenkinderen. Ik ontdekte dat de mensheid als sinds oeroude tijden de kracht van de vruchtbaarheid als kosmische kracht ervaart. Ons heelal en onze melkweg zijn uit haar geboren. Zij is in veel culturen de hemelkoe. Zij voedt met haar hemelse witte melk der glanzende sterren. Zij heeft vele gedaanten en namen, te veel om hier op te noemen, helaas. In de jacht- en verzamelaarsculturen is zij de vrouwe van de ongerepte natuur en de wilde

dieren, later wordt zij de godin van de jacht, de maagd, die toch de vruchtbaarheid van vrouwen regeert; hun zwangerschap en bevalling begeleidt en hen helpt de kinderen te voeden, op te voeden en groot te brengen. Mensen trekken zich in sjamanistische oerculturen terug in grotten; diep in de grotten ontmoeten zij hun voorouders. Zwangeren leggen zich daar te ruste en ontvangen de zielen van de voorouders in het fysieke lichaampje dat zich in hun baarmoeder ontwikkelt. Wanneer deze culturen overgaan in landbouwculturen, krijgt de grote kosmische moeder een nieuw aspect: het gewas moet ingezaaid, geoogst worden. Het proces van groei, afbraak en nieuwe groei wordt begeleidt door de grote godin van de kosmische en aardse vruchtbaarheid. Aarde moeder Demeter verliest haar dochter Persephone of Kore aan de onderwereld en de natuur lijkt het halve jaar dood; maar dan keert het dochter terug boven de aarde en de lente komt. Deze Griekse vruchtbaarheidsmythe vindt men in allerlei varianten terug in andere culturen. Vrouwen hebben toegang tot beide werelden, de boven en de onderwereld, die der levende en die der levende doden. En dienen de wereld, hun stam, hun volk hiermee. Vandaar dat ook vele orakels vrouwen zijn. Zij zijn bij uitstek geschikt om het contact te leggen tussen de zichtbare en onzichtbare levende werkelijkheid.

In deze tijd van Parmeneides, de vijfde eeuw voor Chr. hebben wij het over vaders en zonen en lijken de filosofen bijna vergeten dat het moeders waren en geen vaders die hen baarden. Het is de mannelijke held, die zoals Gilgamesj, Herakles, Orpheus, Odysseus én Parmeneides afdaalt en ver weg reist. Maar: ook al is de zichtbare wereld vermannelijkt en worden strijdwegens bemand door krijgers die de wereld veroveren en overheersen; de onzichtbare wereld, die van de onderwereld, die van de mythe van het sprookje, daar mogen amazones nog de merries mannen en de zielen leiden naar de grote moeder, in wie zij worden wedergeboren en getransformeerd. De dichters bewaren een oerherinnering aan oude tijden toen de moeders nog niet van land en vee verdrongen waren en nog niet in de binnenkamers van hun huizen verbleven waar hen niet anders meer restte dan onder het weven en spinnen te zingen over goede oude tijden, toen er nog eenheid en harmonie was. Zij wisten dat ook deze tijden zouden veranderen; en er na splitsing, oorlog en verdeeldheid een nieuwe impuls naar stilte en nieuwe eenheid zou ontstaan. Vanuit het verleden kenden zij de toekomst. Dat is de verklaring waarom in de gedichten van de pre-socratici de onderwereld nog vrouwelijk is. Maar ook dit zal weggerationaliseerd worden. Het zal vergeten worden. Dit vrouwelijke facet van ons eigen verleden is nu volkomen vreemd. Kingsley slaagt erin een tipje van de sluier op te lichten. En de grote kosmische moeder te ontsluiëren. Hij maakte mij nieuwsgierig en dit is wat ik vond. Ik heb door Kingsley's uitgestoken hand een zwart gat in mijn eigen verleden laten oplichten.

Ja, Kingsley heeft zowel kwa stijl als kwa inhoud wederom een meesterlijk boek geschreven. Zijn nadruk op het sjamanisme als oercultuur krijgt steeds meer bijval.

Het is het zoeken naar de innerlijke samenhang, de logos, naar de kosmische logica, die blijft boeien. Het is de zin achter de Logos-serie, de zin achter ons samenzijn, de zin van het overleveren van oude teksten. Het onderzoek hiernaar is een langdurige en eenzame taak. Waar veel zit- en denkvlees voor nodig is. Het vereist een eenpuntsgerichtheid, waar weinig plaats meer is voor afleiding. Dan kunnen de goden en de muzen van inzicht en inspiratie namelijk niet meer spreken. Daar kan ook Kingsley over mee praten. Maar dan die parels te vinden die voor de eigen en ons aller toekomst van wezenlijk belang zijn, die logos der ouden te vinden, dat is waar wij voor gaan; wij als onderzoekers door ons vrij te maken en op een bureau-stoel te gaan stilzitten, wij als logos-commissie door te vergaderen en initiatieven te nemen, Ankh- Hermes als uitgever, die lof verdient voor de fysieke en financiële krachten, die nodig zijn om een serie als deze uit te brengen, De Bibliotheka Philosophica Hermetica,

die met haar medewerkers verzamelt en bewaart; u als luisteraars en deelnemers aan dit congres, die door deze kennis der ouden hopelijk wordt aangeraakt, u als lezers, die de tijd en energie vrijmaakt om de rust te vinden kennis te nemen van de inhoud. Moge uit het zwarte gat van onze onwetendheid nieuwe heelallen van kennis én... vele nieuwe boeken geboren worden.